

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. IX. Ad valorem Matrimonij probabiliter sufficit, diem ultimum ætatis esse inceptum. Quin & malitia supplet ætatem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

consummandum. Et ex hypothesi, quod impotentia temporalis sit impedimentum dumtaxat Ecclesiasticum, responsio affirmativa est pervia; modò impuberes rationis capaces sint; sicut potest in quolibet alio jure humano dispensare. Sed neque d. cap. 2. de Despons. impub. ullam facit mentionem malitiæ suppletis ætatem, & ideò eam non requirimus, ut pro bono pacis possit tolerari Matrimonium impuberum;

439.
An etiam
Episcopus.

Sed à quo, inquis; poterit tolerari? Nunquid etiam ab Episcopo? Ita Aliqui videntur sentire. Quia quoties in aliquo textu permittitur dispensatio, nec explicatur, cui, intelligitur concessa Episcopo; nisi textus ipsis Episcopis imponeret legem.

Parti affir-
mans proba-
tur ex San-
chez.

Hæc est communissima sententia, quam docet Sanchez lib. 8. disp. 5. n. 1. & breviter probatur; quia cum verba debeant aliquid operari, cap. Si Papa, de Privil. in 6. nec dubium sit, posse Pontificem in eo Decreto dispensare, aut, si ab ipso dispensetur, nullam contrahit culpam, aut poenam à contraveniente incurri; censentur ea verba intelligi, ut permittant Episcopo dispensare, vel, nisi ab Episcopo dispensetur, ne frustranea sit. Præsertim cum potestas dispensandi sit favorabilis, adeoque latè interpretanda.

Cum ergò d. cap. 2. de Despons. impub. videatur concedi dispensatio ob urgentissimam necessitatem boni pacis, poterit Episcopus tunc dispensare. Et quavis (inquit Sanchez lib. 7. disp. 104. n. 12.) difficultate hoc non careat, cenfeo satis probabile esse, in eo casu urgentissimæ necessitatis posse Episcopum.

440.
Videtur
Auctoris.

Interrogas: quid ego sentiam? Dico: si d. cap. 2. loquitur in casu, quo malitia supplet ætatem, sicut videntur Aliqui velle, non probat Pontificem posse dispensare, multò minùs Episcopum, in casu, quo malitia non supplet ætatem, de quo hic tractamus, tæ sup. adhuc insinuavi. Sin autem de hoc casu loquatur, quod ego puto, & statim probabo, assero, non solum Pontificem, sed etiam Episcopum posse dispensare. Ducor ratione superius allatâ.

An d. cap.
2. loquitur
in casu quo
malitia sup-
plet ætatem.

Quòd autem de hoc casu loquatur, probo; quia dum malitia supplet ætatem, nullo jure illicitum est contrahere, vel assignetur tale jus.

Si dixeris: præfatum cap. 2. Contrà: impuberes in quibus malitia prævenit ætatem, jam pervenerunt ad ætatem legibus vel Canonibus determinatam; nam malitia supplet defectum ætatis. Jam autem d. cap. loquitur de illis, qui non pervenerunt ad eam ætatem.

441.
Videtur
quod non.

Urget: textus loquitur de certo numero annorum. Respondeo: quid tum? Hoc ideò factum fuit; quia communiter malitia non supplet ætatem; unde ea ante hunc numerum annorum non præsumitur; atque adeo afferenti incumbit probatio, & nisi de ea moraliter certò constet, peccat sic contrahendo, seclusâ dispensatione; quia lex prohibens est in possessione, ac proinde in dubio seu pari causâ obligat. Quando autem certò constat de malitia, præsumptio legis cedere debet veritati, sicut in valido, sic etiam in Matrimonio licito; cum ergò

fit Matrimonium validum, estò numerus annorum non sit completus, ut statim videbimus, quid ni etiam sit licitum? Expectabo à Doctoribus responsionem. Interea subscribo:

CONCLUSIO IX.

Ad valorem Matrimonij probabiliter sufficit, diem ultimum ætatis esse inceptum. Quin & malitia supplet ætatem.

ATatem, legibus & Canonibus determinatam, ad validè contrahendū Matrimonium, ut puta 12. annorum in femina, in viro autè 14. annorum, ut patet ex præced. Concluf. hanc, inquam, ætatem debere esse completam, satis colligitur ex iuribus, superius allegatis, cap. Continebatur, de Despons. impub. ibi: Si autem fuerit ætatis proxima..... & cognita ab eodem viro &c. Ad quid hæc cognitio ponderatut, si sufficiat ætas proxima? Igitur exigitur, per se loquendo, ætas completa.

Idemque non obscure significatur cap. Attestationes, eod. ibi: Quod si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quòd post decimum quartum annum ætatis suæ, vel circa finem decimi quarti anni prædictus juvenis consensisset in eam.

Accedat cap. Ex litteris, eod. ibi: Cum autem deus puer nondum ad decimum quartum annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuerit, discretioni tua taliter respondemus, quòd si puella communita, ut, donec compleat idem puer annum decimum quartum, expectet &c. Quid evidentius dici poterat?

Hinc cap. fin. eod. proposito casu de puella, quæ dicebatur habuisse circiter 12. annos dum desponsaretur viro, deciditur Matrimonium non valuisse, nisi malitia suppleret ætatem, ibi: Respondemus, quòd si puella nubilis non erat ætatis, cum sæpè factus vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, procul dubio inter eos non Matrimonium, sed sponsalia contracta fuerunt.

Ubi Gloss. verb. Circiter, ait: Ad modicam quantitatem refertur hæc dictio: Circiter, & consimiles. Sentit ergò textus, non valere Matrimonium femina, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, nisi malitia ætatem suppleat. Et ita (inquit Sanchez lib. 7. disp. 104. n. 1.) fatentur universi Doctores in textibus allegatis.

Numquid etiam omnes fatentur, sufficere ultimum diem esse inceptum? Attendite Basil. Pontium lib. 7. cap. 65. n. 1. In dubio, inquit, an præfinitum tempus completum sit, inhabiles judicabit Ecclesia, etiam si exigua temporis distantia sit. Neque enim hic locum habet illa regula: Quod parum distat. Sicut neque in alijs, in quibus jus præfinitum tempus exigit, ut in anno probationis Religiosorum, & in ætate ad Ordines: si enim vel unus dies aut hora desideretur, vitiat factum: cum enim jus præfinitat tempus, exigatque illud esse completum, nisi malitia suppleat, non est locus paucorum dierum supplemento. Quòd si illa suppleat, parum refert,

442.
Requiritur
ad Matr.
ætatis com-
pletam, cu. 6.
de disp.
impub.

Item cap.
10.

Et 11. ubi.

443.
Probatur etiam
ex cap.
fin. eod.

Sanchez.

444.
An sufficiat
ultimum
diem esse in-
ceptum.

fert, an duo vel tres dies, aut etiam plures desint. Imò existimo, nec satis esse, ut completa ætas censeatur, ultimum diem inceptum esse, quando malitia non supplet ætatem, ut de anno probationis dicendum est.

447. Negat Pontius.

Occurrit objectioni.

Neque obstat: quòd jure civili alia sit dispositio in testamentis. Quod enim à jure civili ad Canonicum in hac re argumentum desumi potest? Aut à testamentis ad Matrimonia, ubi est expressa decisio Pontificum? Hucusque præfatus Auctor.

448. Oppositum dicit Sanchez, exemplo resistens.

Nostram Conclusionem docet Sanchez sup. n. 2. cum Alijs, quos citat. Quòd ita favore testamenti decernatur l. *Qua ætate*, §. (aliàs: A qua ætate) ff. Qui test. facere possunt &c. (aliàs: de Testamentis) At Matrimonij favor non minor est. Atque idem ex multis probavi in ætate ad sponsalia requisitâ lib. 1. disp. 16. n. 2. Sic ille.

Et quia nos cum illo Disp. præced. Seç. 1. Conclus. 8. id ipsum ex multis probavimus; hinc impræsentiarum idem sentimus in ætate; ad Matrimonium requisitâ. Quidquid Pontius distinguat inter sponsalia & Matrimonium, sed sine solido fundamento, ut loco citato videre poteris: nam omnia hic repetere, non judicavi operæ pretium, cum argumenta Pontij levissima sint, & ibi clarè soluta.

449. Deletur. Card. pro complemento anni probationis.

Tantum hic addo duas Declarationes Card. pro complemento anni probationis, quas invenio apud Bonagratia Sum. verb. *Professio regularis*, n. 423. Sacra Congregatio (inquit ille) 1627. 5. Junij declaravit, nullam esse professionem, si sit emissâ in anno bissextili, non expectato lapsu illius diei, qui tum de novo additur. Et 1617. 21. Jan. Emissam, non completo anni curriculo; etiam per duas horas tantum, non valere.

Nulla talis sententia pro complemento ætatis Matrimonialis.

Nunquid aliqua talis Declaratio extat de completionè ætatis, requisitæ ad Matrimonium aut sponsalia? Ergò non valet hic argumentum ab anno probationis, ad ætatem Matrimonialem. Ut omnittam etiam aliquos inveniri, qui Professionem in suprema die 16. anni emitti posse, emissamque subsistere resolvant. Et consequenter asserunt, annum probationis non esse computandum ab uno puncto & instanti, ad idem punctum & instans; quia, inquit, esset assertio nimis rigorosa. Aliqui etiam existimant, ad Professionem in Religione emittendam anno bissextili, satis esse ad probationem, complevisse dies 365.

450. Licet hic argumentari à jure civili ad Canonicum.

Et verò cur non liceat hic argumentari à jure civili ad Canonicum? Nonne scriptum est cap. 1. de Novi oper. nuntiat. *Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur?* Cum ergò jus Canonicum nusquam decernat, quid per completionem ætatis Matrimonialis aut sponsalitæ intelligi debeat, cur hic intellectus nequeat desumi ex jure civili? Sic enim sacri Canones Principum constitutionibus adjuvantur.

Occurrit objectioni.

Nec obstat: quòd in specie de Matrimonio aut sponsalibus jus civile id non disponat, sed tantum in testamentis, atque adeò sit argumentum à simili, quòd non valet in positivis. Nam respondetur; hic non desumitur argumentum à simili;

Bosco de Matrim. Pars II.

sed ex d. l. *Qua ætate*, quæ disponit in testamentis, colligitur, quid similia jura intelligant per complementum temporis, seu per tempus completum, quando aliud se non explicant; sed manet dubium, quæ fuerit voluntas Legislatoris; an scilicet intellexerit complementum morale, vel potius completum mathematicum aut metaphysicum.

Cum ergò jus Canonicum non satis, explicet, quid in Matrimonio aut sponsalibus intelligat Legislator per septennium, aut 12. & 14. annum completum; hinc, quoniam Matrimonij favor non minor est, quàm testamenti, bene dicimus, per complementum temporis in ætate Matrimoniali, idem complementum intelligi, quòd in ætate requisitâ ad testamentum. Intelligi, inquam, complementum non quidem morale, quasi possent deesse aliquot dies vel menses, sed mathematicum seu methaphysicum, saltem quoad numerum dierum, ita ut ultimus dies debeat esse inceptus.

Hæc est communior & verior sententia; quàmvis non desint qui doceant, sufficere morale complementum, id est, eam ætatem, quàmvis tres dies ex ea deficiant. Sic Hostiensis cap. *Puberes*, n. 5. de Despons. impub. Et Mart. Ledesma apud Sanchez sup. n. 3. dicit, satis esse, quàmvis decem dies desint.

Sed non sunt audiendi. Alioquin relinquitur complementum ætatis uniuscujusque judicio; & sic nihil firmi aut certi erit circa eam; cum tamen propterea ætas determinata sit à jure, ut certâ & firmâ regulam haberemus, quâ in dubio discretio & potentia gèterandi possent probari. Tametsi enim ante dictam ætatem ea possint inesse, id tamen non præsumitur; adeoque; ut antea adhuc notavi, asserenti incumbit probatio. Econtrâ verò; impletâ eâ ætate, præsumitur discretio & potentia; ac proinde in negantem eam transfertur onus probandi.

Planè ergò conveniens fuit, ut ea ætas confisteret quasi indivisibili; sic tamen, ut præsumptio, quæ ex ea sumitur, sit juris tantum, contrâ quam contraria probatio admittitur.

Atque hinc (inquit Sanchez sup. n. 4.) deducitur solutio ejusdem objectionis. Posset enim quisquam dicere, inutilem esse hanc doctrinam, nullique usui deservire: cum n. sequenti dicturi simus, malitiam, id est, generandi potentiam ante ætatem completam advenientem supplet ætatem, ac efficere, ut Matrimonium tunc initum valeat.

At non est inutilis, sed valdè deservit; quòd jus in ea ætate completa præsumat potentiam generandi, necessariam ad Matrimonij valorem; atque ita Matrimonium esse validum. Id tamen minimè præsumet ante eam ætatem completam; quare tunc, non constante malitâ ætatem supplete, dissolvetur Matrimonium; & alleganti hanc malitiam incumbet onus probandi, ut proxime diximus. Hæc ille.

Cæterum Basil. Pontius, quàmvis à San- chio dissentiat, ut audivimus; in complemento ætatis à jure requisitæ ad Matrimonium; equidem consentit in complemento ætatis, à jure

451. Resolutio finalis.

452. An sufficiat morale complementum. Hostien. Mart. Ledes. Sanchez.

453. Etas Matrimonialis consistit quasi in indivisibili. Objectioni.

454. Solvitur.

Pontius.

jure requisita ad sponsalia, ut suo loco vidimus. Eumque sequitur Mart. Pérez, qui disp. 5. de Matr. sect. 5. agens de hac ætate, scilicet requisita ad sponsalia, sic loquitur n. 6.

455.
Perez sequitur Sanchezium quam vim ad ætatem sponsaliam.

Dico 2. sufficere, si ultima septennij dies non sit completa, sed incepta, & hoc favore Matrimonij. Ita Sanchez lib. 1. disp. 16. n. 2. Bafilus lib. 12. c. 5. n. 3. & alij. Ratio est; quia non minus favorable est Matrimonium, quam testamentum: sed ad testamentum, ultima dies incepta, censetur pro completa, ut statuitur l. Quæ ætate, ff. de Testam. ergo.

Secundum matrimonialem.

At verò de ætate requisita ad Matrimonium, disp. 37. sect. 12. n. 4. postquam reprobavit complementum morale, addit: Imò existimo, nec satis esse, ut completa ætas censetur, ultimum diem inceptum esse, quando malitia non supplet ætatem, ut de anno probationis, & ætate ad Ordines dicendum est: tametsi huic contrarium asserat Sanchez, allegans, quòd ita favore testamenti decernatur, l. Quæ ætate, ff. Qui Testam. facere possunt &c. At Matrimonij favor non minor est.

Hoc certè non probo: quia quousque ultimus dies sit completus, non est dicta ætas mathematicè completa, neque in indivisibili consistens. Et quàmvis jure civili sit alia dispositio in testamentis, nihil refert: quia à jure civili ad Canonicum, in hac re argumentum desumi non potest; neque à testamentis ad Matrimonia, absque expressa decisione Pontificum; qualis non est in presenti casu. Ita Perezius.

456.
Impugnatur à Dicastil.

Quod (inquit Dicast. disp. 1. n. 282.) quæ ratione congruat cum iis, quæ dixerat disp. 6. sect. 6. n. 6. & 11. (debet esse disp. 5. sect. 5.) non video; quia in uno loco agnoscit vim argumenti à simili de testamento; in alio verò negat, & omnia dicit agens de favore Matrimonij. Hæc ille.

Quæ ratio impugnat.

Et ego scire desidero; cur minus in hac ætate, quàm in ea, quæ requiritur ad sponsalia, possit desumi argumentum à jure civili ad Canonicum; & magis liceat argumentari, à testamentis ad sponsalia, quàm ad Matrimonium, absque expressa decisione Pontificum. Neque Perez, neque Pontius locis citatis rationem disparitatis adducunt.

457.
Prima.

Incidit mihi, fortè eam esse, quòd Matrimonium sit Sacramentum, atque adeò res sacra, de qua solum jus Canonicum habeat disponere; secus sponsalia, quæ sunt contractus merè civilis, & idèò recipiant dispositionem juris civilis.

Secunda.

Præterea; quòd eodem modo requiratur ætas septem annorum ad sponsalia, sicut requiritur in maribus ætas quatuordecim annorum ad condendum testamentum, ut indicat Perez sup. disp. 5. sect. 5. n. 11. dicens: Ad sententiam Hurtado (quæ requirit, ut nequidem unum instans desideretur) jam est ostensum, cur sufficiat ultimus dies septennij inceptus: quia eodem modo requiritur ætas septem annorum ad sponsalia; sicut requiritur in maribus ætas quatuordecim annorum, ad condendum testamentum. Hæc ille.

Sed enim undè constat, quòd non etiam eodem modo requiratur ætas 14. aut 12. annorum ad Matrimonium? Imò hic major uniformitas est, seu identitas, quàm ibi: nam sicut ad testamentum condendum in maribus requiritur ætas 14. in fœminis autem sufficit annus 12. sic etiam ad contrahendum Matrimonium in maribus annus 14. in fœminis autem 12. cum tamen ad contrahenda sponsalia, tam in maribus, quàm in fœminis sufficiat septennium. Ergò magis licet argumentari à testamentis ad Matrimonium, quàm ad sponsalia.

Nec obstat: quòd Matrimonium sit res sacra: nam etiam Professio religiosa est res sacra, pertinens ad solum jus Canonicum, & tamen ipse Perezius sup. à jure simili, in hac re argumentum desumit: nam sic ait: Ad rationem illam (de Professione religiosa) disparitatem assigno: nam idèò ut Professio valida sit, petit decimum sextum ætatis annum completum, juxta Trident. sess. 25. de Regul. c. 15. & annum illum de momento ad momentum complendum esse; quia id Trident. decrevit in favorem minoris ætatis, ut in simili de ætate minori disponitur expressè l. 3. §. Minorem ff. de Minoribus.

Imò & ipsius Religionis censeo esse favorem: quia cum sit status perfectissimus, favor ipsius est, quòd assumatur ætas, in qua pleniore est deliberatio. Quod non ita contingit in sponsalibus, in quibus non assignatur tempus favore minoris ætatis, sed Matrimonij, & status iste est longè inferior. Ita Perez.

Si ipse absque expressa decisione Pontificum (vel assignet eam) à contractu Minoris, potest argumentum desumere, ad Professionem religiosam; cur mihi non liceat, absque expressa decisione Pontificum, argumentari à testamentis, ad Matrimonia? Responsum expectabo.

Interea dico cum Dicastillone sup. n. 283. Mihi videtur eodem modo philosophandum esse de ætate ad Matrimonium, atque de ætate ad sponsalia, propter easdem omninò rationes & fundamenta: atque adeò sufficere arithmeticè compleri dies prædictorum annorum, scilicet in fœmina ultimam diem anni duodecimi, & in viro decimi quarti, & in hoc admitto axioma: Quod parum distat, nihil distare videtur; ad hoc autem sufficit ultima dies incepta: tamen, ut verum fatear, ego non consulerem, ut tunc fieret. Nam in re tam gravi, in qua agitur de valore, non est ita operandum, atque si tantum ageretur de actu licito, alioquin valido. Cum enim Multi dicant probabiliter, non valere, poterit alter conjux, secutus eam opinionem, tollere; ac multæ turbationes & scandala sequi possent.

Adde: quòd, quando de valore agitur, quia jus inhabilem aliquem reddidit ad aliquem actum, strictius debet conditio, à jure requisita, impleri; quàm si tantum prohiberet actum ne fieret; quia tunc vi opinionis probabilis licitè fieret, & certò actus esset validus. Ut interim omittam difficultatem generalem in materia

Posterior i.

458.
Prior oppositum.

459.
Argumentum contra Perez.

460.
Auctor sententiam cum Dicastil. eandem esse rationem ætatis.

Aditio.

materia Sacramentorum, non admittendi materiam dubiam, si potest haberi certa. In casu tamen necessitatis, ut quando est periculum mortis unius conjugis, & esset periculum famæ alterius, tunc fieri potest, sequendo probabilem sententiam. Hucusque Dicastillo.

461. Malitiam hic suppletur aetatem probatur ex c. 9. de Desp. impub.

Perfisto itaque in Conclus. & iterum Dico: Ad valorem Matrimonij probabiliter sufficit, diem ultimum aetatis esse inceptum. Sequitur autem Quin & malitia supplet aetatem. Ita decernitur cap. De illis, 9. de Despons. impub. ibi, Respondemus; quod si ita fuerint aetati proximi, quod poterint copula carnali conjungi, minoris aetatis intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consensisse: cum in eis aetatem supplevisse malitia videatur.

Probatum ratione.

Et ratio est: quia ideo jus eam aetatem praescribit, quod praesumat tunc pueros, & non antea, tum iudicio sufficienti, tum potentia generandi praeditos esse. Quando ergo antea haec adesse constat, cedit praesumptio veritati.

462. Quid hic significatur per malitiam.

Quid ergo in d. textu intelligitur per malitiam? Respondetur: non solum potentia coeundi, sed etiam discretio ad intelligendum contractum Matrimonij, & ejus obligationem. Ita Gloss. ibi in expositione casus; Nota, inquit, quod malitia supplet aetatem in Matrimonio, quod intelligo sapientiam, discretionem, doli capacitatem.

Et verb. Malitia, ait: Alibi appellatur prudentia, inf. eod. cap. ult. ibi: Respondemus: quod si puella nubilus non erat aetatis, cum saepe factus vir desponsavit eandem, & aetatem in ea prudentia non supplebat &c.

463. Occurrit objectioni.

Quando ergo Gloss. ibid. verb. Copula carnali conjungi, ait: Hoc solum consideratur, ut possint conjugali vinculo sociari, non intendit excludere sapientiam, discretionem, & doli capacitatem, sic enim sibi ipsi contradiceret in eodem textu, sed tantum numerum annorum.

Unde sequitur: Et non numerus annorum, sup. eod. Puberes, ibi: Quidam tamen ex annis pubertatem existimant &c. Certum tamen est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest, malitia scilicet supplet aetatem. Itaque Glossa excludit numerum annorum; quia antea potest esse discretio sufficiens, & potentia generandi; atque adeo capacitas ad contrahendum valide Matrimonium.

Ante completam aetatem potest esse discretio & potentia generandi.

Interim, quia ordinariè discretio non adest, nisi dum puer est proximus aetati; hinc cap. Continebatur, 6. de Desp. impub. non solum ponderatur copula, sed etiam aetas proxima pubertati, ibi: Si autem fuerit aetati proxima, ut in undecimo vel circa duodecimum annum, & cum suo assensu (ut supponitur, satis jam deliberato) desponsata, & cognita ab eodem viro &c.

464. Non sufficit sola potentia.

Itaque non sufficit potentia generandi, etiam post septennium (minus ante) cum solo utu rationis, qui solet esse in tam tenera aetate; quippe non est discretio sufficiens ad perpetuum consensus conjugalis vinculum, est sufficiens ad sponsalia, quæ ob plures causas possunt dissolvi, & dissolvuntur adveniente pubertate, etiam solo puberis consensu.

Bosco de Matrim. Pars II.

Sed nunquid sufficit sola discretio, sine potentia generandi? Nequaquam, ut patet ex juribus allegatis, in quibus ponderatur hæc potentia; adeo, secundum Aliquos, ut, eâ deficiente, non valeret Matrimonium etiam post nubilem aetatem. Ita Gloss. cap. Puberes, verb. Tardissime, ubi interrogat: Quid si iste, qui jam complevit 14. annos, talis appareat, quod nullo modo possit generare, & contrahat, nunquid tenet Matrimonium? Dicunt Quidam, quod tenet Matrimonium; contrarium credo. Et cap. Continebatur, verb. Proxima, in fine: Intellige nihilominus, quod malitia suppleat aetatem, alias non esset Matrimonium, etiam post duodecimum annum.

An sufficiens sola discretio, etiam post nubilem aetatem? Negant Aliqui.

Atque hanc sententiam Abbas cap. Puberes, dicit, fortè esse veriore. Nota bene (inquit) istam Glossam; vult enim, quod habilis aetate, impotens tamen ad coeundum valide, non contrahit Matrimonium. Refert alios tenuisse contrarium, & hanc contrariam opinionem sequuntur hic communiter Doctores, reprobando Glossam. Ex quo enim habet aetatem legitimam ad Matrimonium, nec apparet de impedimento perpetuo, tenet Matrimonium. Hoc probatur inf. de Frig. Laudabilem; nam si maritus non potest cognoscere mulierem, non dissolvitur illic Matrimonium; sed debent dare operam per triennium, ut sic experiantur, utrum impedimentum sit perpetuum: alias sequeretur, quod impotens ad coeundum propter infirmitatem, non posset contrahere Matrimonium.

465. Et fortè id verius est; juxta Abbatem.

Opposita sententia est communis.

Unde in casu nostro debet iste adolescens expectare usque ad plenam pubertatem, scilicet 18. annorum: nam illa est plena pubertas, l. Mela ait, ff. de Aliment. vel cibariis. legat. Et si adveniente aetate non potest generare, & mulier instaret pro dissolutione, tunc poterit fieri dissolutio; quia praesumitur impedimentum esse perpetuum.

466. Quia sic plena pubertatis.

Et hæc opinio DD. æquior; sed opinio Glossæ fortè est verior; restringendo eam ad minorem, prout loquitur. Nam aetas ad Matrimonium consideratur ex eo, quod communiter accidere solet, scilicet ex quo clarum est, quod non potest generare: ergo non est pubes respectu Matrimonij. Potest ergo iste assimilari impuberi, & pro hoc facit hic textus in versic. ultimo. Hactenus Panormitanus.

At verò Sanchez communem sententiam putat esse probabiliorem; sic enim scribit sup. n. 15. Secunda sententia (cui tamquam probabiliori adhæreo, quamvis prima sit probabilis) ait, id Matrimonium valere. Quod textus cap. De illis, 2. de Despons. impub. ponderet ad valorem Matrimonij potentiam coeundi cum minori aetate. Ergo ubi adest aetas idonea, non debet attendi potentia. Hæc ille.

467. Sanchez putat communem sententiam esse probabilioribus rem. ex c. 2. de Desp. impub.

Verum ex eod. cap. Adversarij suam concludunt opinionem, dicentes: Decernitur ibi, impubes, potentes generare, valide Matrimonium inire: ergo à contrario sensu, qui generare nequit, quamvis aetate sit pubes, dicitur impubes ad Matrimonium, atque ad illud ineptus.

Obiectio ex eod. cap.

468.
Solutio
Sanctij.

Respondet Sanchez sup. Non est eadem ratio : nam quando potentia in puero ætatem prævenit, opus fuit illi consulere, concessio Matrimonio, ut incontinentiæ periculum caveret. At quando adest sola ætas, ea ad Matrimonij valorem satis est. Nec curant Canones ad Decretum variandum de raro pueri casu, cui in ea ætate nondum adest potentia ; sed solum attendunt, ut in ea ætate Matrimonium firmum sit, communiter tunc advenire potentiam. Ea enim legis natura est, ut sola communiter accidentia spectet, l. Nam ad ea, ff. de Legib. Hæc ille.

Additio.

Addo : nullatenus convenient fuisse, ut valor Matrimonij post legitimam ætatem dependeret à potentia coeundi ; licet enim communiter eo tempore adveniat, aliquando tamen fallit ; & tunc cum scandalo & alijs incommodis hujusmodi Matrimonia deberent rescindi. Et aliunde sola impotentia perpetua est impedimentum dirimens jure naturæ, ut sup. probatum fuit. Ut ergo laborans impotentia temporali, qualis est in hoc casu, impediatur contrahere, quod alioqui ex natura rei ipsi competit, requiritur jus magis expressum, quam sit d. cap. De illis, ex quo solum à contrario sensu, qui sæpius fallit, hæc invaliditas deducitur.

469.
Probatur
sententia
communis.

Et verò, si post legitimam ætatem foret quis impotens, vel propter infirmitatem, vel aliud impedimentum temporale tantum, censetur Matrimonium contractum fore invalidum ? Nonne, ut sup. vidimus, Ecclesia judicat, valere Matrimonium in initum cum muliere ætata, dummodo ætudo illa non sit perpetua ? Quid ergo rationabiliter eam moveret, ut in casu nostro vellet Matrimonium invalidare ? Expectaret, arbitror, perfectam pubertatem, & post eam adhuc experimentum triennij concederet, antequam Matrimonium hujusmodi dissolveret.

Conclusio.

Concludamus igitur : sufficere legitimam ætatem, per se loquendo ; secus potentiam coeundi, ante legitimam ætatem, nisi sit conjuncta discretioni & sapientiæ ; & ideo ponderatur à jure ætas pubertati proxima, in qua solet illa discretio advenire.

470.
Quæ ætas
censetur
proxima pu-
bertati. Pri-
ma opinio
Glossæ.

Sed quando (interrogat Gloss. d. cap. Continebatur, verb. Proxima) dicitur ætati proxima ? Et respondet : Potest dici, quod cum distat à pubertate per sex menses vel minus, inf. eod. Attestationes, ibi : Quod post decimum quartum annum ætatis sua, vel circa finem dicimi quarti anni. Ubi Gloss. verb. Circa finem, inquit : Fortè per sex menses, ff. de Excusat. l. Non tantum, ibi : Sed etiam ætas pupillorum consideranda est. Nam si priorum pupillorum ætas propè pubertatem sit, ita, ut tantummodo semestre tempus reliquum fuerit, &c.

Secunda
Aliorum, ex
S. fin. Inst.
Quibus ex
causis &c.

Alij dicunt, quod masculus dicitur proximus pubertati, cum est in decimo anno cum dimidio, femina cum in nono cum dimidio ; arg. S. fin. Instit. Quibus ex causis manumittere non licet, ibi : Sed cum libertas inestimabilis res sit, & propter hoc ante 20. ætatis annum, anti-

quitas libertatem servo dare prohibebat : ideo nos mediam quodammodo viam eligentes, non aliter minori 20. annis, libertatem in testamento dare servo suo concedimus, nisi decimum septimum annum impleverit, & decimum octavum attigerit.

Et est ratio (inquit Abbas d. cap. Continebatur, n. 9.) quod post pueritiam, quæ contingit in 7. anno, restant septem anni usque ad pubertatem in masculo : unde ex quo excedit medietatem hujus temporis, videtur magis proximus pubertati, quam infantia : & idem in femina, quæ pubescit in 12. anno. Hæc ille.

Sanchez sup. n. 40. veriorum existimat sententiam, quæ relinquit arbitrio judicis ; quod jure præscriptum non sit.

Sed contra, inquis ; d. cap. Continebatur, præscribitur undecimus annus, ibi : Si autem fuerit (puella) ætati proxima, ut in undecimo vel circa duodecimum annum. Nonne hic dicitur, puellam in anno undecimo esse proximam pubertati ?

Prorsus, respondeo. Sed nunquid hoc est præscribere talem annum, ita, ut ante eum non possit puella esse proxima pubertati ? Adducatur jus aliquod, dicens, puellam non esse proximam pubertati nisi in anno undecimo, vel circa duodecimum, & ab eo termino recedendi non dabitur Judici potestatem. Sed cum tale jus nullam reperiat, merito relinquitur ejus arbitrio, quæ ætate, ante annum undecimum, dicatur puella impubes, proxima pubertati.

Dico consulto : Ante annum undecimum ; quia jus citatum satis apertè præscribit, puellam undecimo anno dici pubertati proximam. Et confirmat sententio de anno 13. respectu pueri. Quæ enim ratio disparitatis ?

Benè autem notat Sanchez sup. n. 42. Judicem volentem decernere, proximum esse pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non excessit, aut sceminam minorem nono cum dimidio, id non facturum, nisi cautiſsimè, ac rarè, maximisq; conjecturis persuasum. Quod præsumptio, ex modicæ ætatis naturâ deducta, valde repugnet. At post eam ætatem, non ita urgentes conjecturæ desiderantur ; sed sufficere aliqua mediocria signa pendere. Si verò semestre tantum ad pubertatem desit, audaciùs & levioribus argumentis est judicandus puer pubertati proximus. Ita præfatus Auctor cum Alijs, quos citat.

Et ego dico : non solum audaciùs & levioribus argumentis est judicandus, sed absolute debet judicari ; arg. cap. Continebatur, ubi puella dicitur proxima pubertati in anno undecimo. Sed aliud est, judicare puerum pubertati proximum, aliud aptum Matrimonio : etenim præter ætatem proximam pubertati, requiritur coeundi potentia, ut malitia suppleat ætatem : atque adeo ut valeat Matrimonium. Fieri autem potest, ut puer proximus pubertati, habens requisitam discretionem & sapientiam, careat tamen potentia coeundi ; & similiter, ut habeat potentiam coeundi, non tamen discretionem, quam-

471.
Ra. 10. 2. 1. 5.
ex Abbas.

Opinio Sanchez.

472.
Impugnatur.

Defenditur.

473.
Supra an-
nus undeci-
mæ puellæ
l. c. 13. in
puero.

474.
Aliud est
judicare
puerum pu-
bertati pro-
ximum,
aliud aptum
Matr.

quàmvis ordinariè se mutuo concomitentur.

Ut ergo Iudex rectè fungatur munere suo; id est, ut rectè arbitretur malitiam in puero vel puella supplere ætatem, id est, eos esse aptos ad contrahendum Matrimonium antè legitimam ætatem, spectabit, præter numerum annorum, personæ conditionem, actûsque qualitatem, membrorumque dispositionem, ac bonam valetudinem; insuper qualitatem regionis, in qua impubes natus est. Quædam enim regiones calidiores pueros, quàm aliæ, procreant.

475. *Frequenter potentia coeundi evenit antè prædictas ætates, ex Navarro.*

Atque (ut benè notat Navar. lib. 4. Consil. in 2. edit. tit. de Despons. impub. consil. 4. n. 13.) licet coeundi potentia non soleat evenire ut plurimum antè prædictas ætates, tamen frequenter evenit antè illas; illis maximè, qui nati in murice & auro, & nutriti, ut ille ait, inter superbas opes, & delicias, vires majores, majusque robur corporeum sibi quaerunt.

Exempla aliqua.

Unde Gregorius in lib. 4. Dialog. relatus à Gloss. in summa 2. q. 1. refert, quemdam puerum novem annorum nutricem suam fecisse pregnantem; & D. Hiero. narrat in Epist. ad Vitalem Presbyterum, se audisse, quemdam puerum decem annorum gravidam fecisse suam nutricem: Salomonemque in decimo anno genuisse Roboam, & Achaz in anno undecimo Ezechiam; & sunt viri magni fide digni, qui asserunt, quamdam puellam decem annorum, antè paucos annos peperisse in regno Neapolitano. Hæc ille.

476. *Signum potentia coeundi est ipsa copula.*

Signum profectò indubitatum potentia coeundi est ipsa copula (siquidem benè argumentatur ab actu ad potentiam) quàmvis, secundum Multos, non sit necessaria, ut colligunt ex cap. De illis, 2. de Despons. impub. ubi tantum ponderatur ætas proxima pubertati, & potentia copulandi, ibi: *Si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copulâ carnali conjungi.*

An etiam nifus ad copulam? Sic videtur ex c. 10. de Desp. impub.

Sed quod signum hujus potentia, inquit, quando non constat de ipsa copula? An fortè sufficit nifus ad copulam? Sic quippè videtur ex cap. Attestationes, eod. ibi: *Et licet nifus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse.*

477. *Obiectio solvitur.*

Contrà: ibi, non obstante nifu isto, Matrimonium judicatur invalidum. Respondetur: non defectu potentia, sed ætatis proxima pubertati, quia juvenis nondum duodecimû annû attigerat.

Instans.

Contrà: secundum Aliquos, ut sup. vidimus, proximus pubertati dici debet, qui annum 10. & dimidium peregerit. Deinde: si potens erat, quare eam non corripuit? Hinc videtur potius colligi ex isto nifu, non secuto effectu, impotentia. Nisi fortè fuerit effusum semen. Nam putat Sanchez sup. n. 35. puerum, aptum ad seminis effusionem, præsumi quòque ad Matrimonium aptum. Quia, inquit, seminis effusio esse nequit, nisi in apto ad generandum.

Sufficit, juxta Sanchez, effusio seminis.

Sed contrà facit: quòd potentia requisita ad validum Matrimonium, non sit sola potentia ad feminandum, ut ipse Sanchez alio loco fatetur; sed ad seminandum intrâ vas. Unde multis apud Sanchez sup. n. 24. placet, nullatenus probari

Oppugnatur.

posse potentiam generandi, nisi per actualem copulam.

Quod dixi (inquit Hostiensis Sum. tit. de Despons. impub.) impubere Matrimonium contrahere non posse, intelligas, nisi sit proximus pubertati, ita ut malitia seu viri potentia ætatem suppleat: & hoc nescitur, nisi per evidentiam, & ita quantum ad hoc, de quo hic quaeritur, nulla, nisi cognita fuerit, videtur proxima pubertati.

478. *Sententia Hostiensis, necessarium esse copulam.*

Et post pauca objicit d. cap. Attestationes. Respondet autem: Dic, quòd illud, quod ibi dicit: *Circa finem 14. anni*, eodem modo intelligendum est, scilicet si mulier vellet allegare & probare, quòd sponsus eam carnaliter cognovisset: quia cum conatus fuisset eam cognoscere, si inveniretur corrupta, præsumeretur à viro cognita: & idèd mulier dubitativè dixit, se credere, quòd virgo evasisset. Hæc ille.

Resp. ejus ad d. c. 10.

Verum in d. cap. nulla fit mentio probationis copulae; sed probationis consensus post annum 14. vel circa finem. Et verò qui fieri posset, ut mulier vellet probare copulam, quæ credebatur se virginem evasisse?

Expenditur

Quærit aliquis, quid de hac re sentiat Panormitanus? Disceptatio (inquit) non modica est inter DD. quomodo deprehendatur ista potentia coeundi, quæ habet supplere defectum ætatis. Quidam enim, ut Tancre., requirunt, quòd verè inter eos copula intercesserit, quòd etiam sequitur Hostiensis exponendo textum: *Quod potuerint conjungi*, id est, quòd de facto se conjunxerunt.

479. *Quid sentiat Panormitanus.*

Sed Goffr. Innoc. Abb. & Ioan. And. tenent oppositum, dicentes, satis esse, quòd potuerint conjungi. Quid enim si juvenis minor alias mulieres cognovit, vel si scemina minor, ab alijs fuerit cognita? Certè nemo negabit Matrimonium consistere inter istos, ex quo apparet, eos potentes ad copulam. Et pro hac sententia habes Gloss. cap. un. eod. tit. in 6.

Sed de hoc non videtur mihi magnum dubium, ex quo clarè constat de potentia coeundi: sed dubium est, quando non constat clarè, sed tantum per signa, puta ex aspectu corporis, vel ex alijs signis intrinsicis, mulier vel masculus videtur aptus ad copulam; & sensit Innoc. hæc signa sufficere, quòd mihi satis placet; arg. cap. seq. ubi nifus ad copulam, cum consensu adhibito, propè ætatem legitimam, sufficit ad Matrimonium; pro quo facit ista litera, dum dicit: *Quod potuerunt*, & sic solum requirit potentiam, & videtur eam requirere ex signis, dum dicit: *Si fuerint ita proximi ætati*. Hactenus Panormitanus cap. De illis, de Despons. impub.

480. *Sufficere alia signa aptitudinis ad copulam.*

Innoc.

At verò d. cap. Attestationes, docet, solum nifum non declarare potentiam coeundi, ibi: *Nota primo, quòd solus nifus ad copulam non declarat potentiam coeundi.*

Infero ego: ergò solus nifus, cum consensu, antè legitimam ætatem non sufficit; quia præter consensum requiritur potentia coeundi, quam solus nifus non declarat.

481. *Solus nifus non declarat potentiam.*

Rursùm idem Auctor post pauca sic scribit : Ille conatus non facit sponsalia transire in Matrimonium, sed alium effectum hic induxit; nam induxit præsumptionem, quòd circa finem 14. anni iste erat potens ad generandum, ex quo ante illam ætatem fuit nihil ad copulam; & idèd Papa mandat hic inquiri, utrùm ille juvenis consenserit circa finem 14. anni. Nam cessante præsumptione causata ex nisu copulæ, non suffecisset consensus præstitus circa finem 14. anni; quia ubi non constat de potentia coeundi, expectatur pubertas ex annorum numero. Sic ille.

482. *Difficile est judicare de potentia scilicet copulæ.* Hæc maturè expendantur, & continuò apparebit, quàm difficile sit, rectè judicare, quòd malitia suppleat ætatem, nisi impuberes invicem, aut saltem alijs fuerint copulati. Et hinc cap. *Continebatur*, de Despons. impub. non solum ponderatur potentia coeundi, sed ipsa copula, ibi: *Et cognita ab eodem viro.*

Enimverò alia signa, sive emissio seminis in viro, sive menstruum in foemina & similia, dubia sunt ad minus; & idèd consulere Judicem, ut non facilè propter ea sola permitteret Matrimonium, de cujus valore agitur, qui postmodum probabiliter posset negari, cum dissolutione Matrimonij, quam multa incommoda sequuntur.

483. *Pontius existimat alia signa sufficientia ut copula cum alia.* Interim communior sententia habet, etiam alia signa, præter copulam, sufficere, quam sequitur Pontius sup. n. 4. ubi quærit, quâ ratione potentia copulæ in impubere probari debeat, & respondet: Licet nonnulli sentiant, nullam ejus probationem esse, nisi copulam cum ea, quam ducit; dicendum tamen, probari etiam posse per copulam cum alia; frequenter enim, nisi aliud constet, præsumitur habilis ad alias.

Item ex conatu ad copulam præsumitur potentia, cap. *Attestationes*, de Despons. impub. Item ex signis etiam corporis probari potest, cap. *De illis*, 2. ubi judicatur propinquitas pubertati, & coeundi potentia. Signa ergò ejus sunt. Ea tamen arbitrio Judicis cum medicorum consilio relinquenda, qui loquentur inspectâ ætate, qualitate, corporis educatione, soli ac coeli naturâ, seminis etiam effusione, si aliquando id continget, & alijs. Idem proportione quâdam de foeminis judicandum, ut ex apertione sigilli, menstruis & alijs.

484. *An sufficiat juramentum impuberis de copula.* Non autem satis videtur juramentum impuberis, quo juret se copulatum vel uxori, vel alteri, nisi reperiat corrupta, probeturque traditam esse virginem: in eo enim casu, quàmvis fraus esse possit, credetur tamen juramento.

Addendum autem, discretionem, quæ necessaria etiam est ad malitiam, ut dixi, non posse præsumi ex copula, neque ex conatu ad illam, quæ si desit, non satis est potentia coeundi ad valorem conjugij, sed alijs signis investiganda est. Hactenus Basiliius.

485. *Quid si vir juret se habuisse copulam cum impubere?* Sed quæro ego: vir jurat se habuisse copulam cum impubere, nunquid standum tali juramento, ac Matrimonium judicandum? Videtur quòd sic: per cap. *Continebatur*, de Despons. impub.

ibi: *Consultationi tuae taliter respondemus; quòd cum in Decretis habeatur expressum: quòd si vir dixerit, quòd uxorem suam cognoverit, & mulier negaverit, viri standum est veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit juramento.*

Ad quem textum Panormitanus: Mihi, inquit, satis patet conclusio sequens: quòd aut puella est minor septennio, & tunc, quantumcumque fuerit cognita, non dicatur Matrimonium consistere; quia non videtur habere consensum aptum ad discernendum, quid sit Matrimonium, nisi multùm esset doli capax & discreta. Si vero est major septennio, ita quòd non sit proxima pubertati, non statur simpliciter verbo viri, dicentis, se cognovisse illam puellam. Nam possibile est, quòd puella sit deflorata, non tamen sequitur, quòd sit apta ad concipiendum tunc; idèd debent mulieres expertæ assumi ad videndum, an puella sit viri potens. Si autem puella esset proxima pubertati, tunc esset standum verbo viri, & ex cognitione, etiam præsumptâ, debet præsumi, quòd sit viri potens, ut optimè probatur hic in vers. *Si autem*. Ita Abbas.

At verius est (inquit Sanchez sup. n. 33.) non sat esse id juramentum. Quia cap. *Continebatur*, vers. *Si autem*, diversificari debet à præcedentibus in facto, & in jure, ob particulam illam adversativam: *Autem*, juxtâ ea, quæ notantur l. *Sed etsi lege*, ff. de Petit. hæred. & idèd debet intelligi, dum ibi dicitur, puellam pubertati proximam, à viro cognitam, non esse à viro separandam, quando ea copula sufficienter probatur. Quando autem paulò ante ibi dicitur, standum juramento viri in hac copula, intelligitur, quando foemina pubes est. Quod inde etiam constat; quia Pontifex allegat in Decretis haberi, standum juramento viri, asserentis se cognovisse uxorem: ubi Glossa verb. *In Decretis*, refert cap. *Si quis acceperit uxorem*, 33. q. 1. in quo textu non est sermo, quando foemina impubes est. Hæc ille.

Respondetur: est sermo de uxore; an autem de sola pubere, vel etiam de impubere, ibi non dicitur. Atque ut de sola pubere sermo esset, quid tum? Pontifex allegat illud Decretum, ut probet, etiam dum mulier impubes est, standum fore juramento viri: cò quòd non videat rationem sufficientem disparitatis.

Et sanè in d. cap. *Continebatur*, non esse sermonem de foemina, quando pubes est, ostenditur ex ipsis verbis textus: *Continebatur in literis tuis, quòd cum quedam puella infra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta, hæc ad nubiles annos perveniens, alijs nubendi licentiam postulavit, asserens se in eundem nullatenus consensisse. At verò vir dicebat, se eam cognovisse.* Putas, quòd post pubertatem?

Audi Glossam exponentem casum: Juvenis ille in contrarium allegavit, quòd, etsi fortè cum desponsavit eam, nondum annum 12. attigisset, ita erat ætati proxima, quòd eam carnaliter cognovit. Quis dubitet, an ante annos pubertatis?

Dices: ante pubertatem præsumitur puella

Sententia Panormitani, aliquando sufficiens.

486. *Oppugnat à Sanchez.*

487. *Defenditur.*

488. *Confirmatur.*

488. *Objeçio.*

impotens; post pubertatem autem potens, & sic videtur esse major ratio, standi verbo viri, quando mulier est pubes.

Solutur.

Fateor; & ideo hic non statur simplici verbo viri, sed compellitur jurare: dicto autem cap. Si quis acceperit uxorem, nulla fit mentio juramenti.

Hinc Gloss. d. cap. Continebatur, verb. Inramento, interrogans: Sed quare compellitur iste jurare? Respondet: Ideo compellitur jurare, ne hoc diceret in fraudem, & in prejudicium mulieris, nec credere tenetur ei mulier sine juramento, precipue in causa Matrimonij, propter periculum animæ. Lau. dixit, quod hoc ideo, quia fundata videbatur intentio mulieris, quia traducta fuerat mulier minor: unde ad tollendam præsumptionem illam, debet jurare; se-cus esset, si mulier nihil omnino probasset.

489. Alia coje-ctio.

Quid ergo, inquis, ad particulam adverbati-vam; Autem? Nam juxta hanc explicationem videtur, quod vers. Consultationi, ponit ideam, quod in vers. Si autem. Nam in utroque dicitur, quod ante annos legitimos puella fuit cognita. Ita contra hunc textum objicit Panormitanus sup. & subdit duplicem solutionem.

Prima solu-tio, ex In-noc.

Innocentius, inquit, intelligit primum ver-sum, quando puella pervenerat ad annos legiti-mos tempore traductionis: vers. Si autem, in-telligit, quando erat adhuc impotens respectu ætatis.

490. Secunda, ex Hostiens.

Hostiensis dicit, quod in primo versu quære-batur, an deberet credi assertioni mariti: in vers. Si autem, quærebatur an esset Matrimo-nium, ex quo puella erat in undecimo vel circa 12. annum. Ita Panormit.

Et sic patet, quomodo illi versus diversificen-tur, tamen uterque ponat puellam impuberem, ut proinde, propter illam particulam adverbati-vam: Autem, non sit recedendum à sententia Panormitani, sup. relatâ, quæ indubiè probabi-lis est, & fortè non minùs vera, quam sententia Sanchez.

491. Quia si ad sit mali-tia ante septennium?

Hoc addo pro fine hujus Conclus. quod ma-litia, id est, discretio & potentia coeundi, sup-pleret ætatem seu sufficeret ad Matrimonium, non tantum post septennium, sed etiam ante, si viâ ordinariâ, vel per miraculum adesset; si-cuti si viâ ordinariâ, vel per miraculum, longè ante septennium adesset malitia, id est, usus ra-tionis, suppleret ætatem requisitam ad spon-salia.

Puat Au-ctor Matr. fore vali-dum.

Scio, jura superius allegata meminisse ætatis proximæ pubertati; sed hoc ideo, quia suppo-nunt, ante illam ætatem communiter deesse dis-cretionem, imò & potentiam coeundi; interim si adessent, in primis ex natura rei validum foret Matrimonium; & non est verisimile, quod jus Ecclesiasticum casum illum rarissimum vo-luerit comprehendere, juxta l. 5. ff. de Legib. Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequen-ter & facîle, quam quæ perraro eveniunt.

492. Lex fundata in præsump-tione, non obligat, casu

Maximè cum sit communis sententia, leges, quæ in præsumptione verè fundantur, non obli-gare eo particulari casu, quo veritas non subest, quamvis præsumptio sit juris & de jure: Et ra-

tio est; quia tali casu cessat materia legis, sive deficit conditio, sub qua obligatio imponitur: v. g. in Matrimonio, si lex præcipiat permane-re cum muliere, cognitâ post sponsalia, & con-tingat non fuisse cognitam affectu maritali, ces-sat in conscientia obligatio talis legis; quia re-verà cessat materia ejus: nam intentio illius le-gis est præcipere accessum ad suam conjugem, & illa non est conjux.

quo veritas non subit.

Ita ergo est in nostro casu: prohibet jus & irritat Matrimonium, & contractum ante legiti-mam ætatem, si malitia eam non suppleat, id est, prohibet Matrimonium cum impotente vel in-discreto ex defectu ætatis; pone, quod uterque contrahens potens sit & discretus, jam cessat materia legis, & deficit conditio, sub qua obli-gatio non contrahendi imponitur, & contractus irritatur. Et hæc de impotentia temporalis, quæ oritur defectu ætatis.

493. Conclusio.

Sed quid de ea, quæ provenit ex arctitudine, vel alio defectu corporis? Vnam tantum propo-no quæstionem: quid si mulier nupsit conscia suæ arctitudinis, per artem auferibilis? Respon-sio erit

CONCLUSIO X.

Si mulier nupsit, conscia suæ ar-ctitudinis, omne remedium, le-cluso mortis periculo, debet per-ferre.

Suppono, quod in fœminis virginitas sit di-stincta ab arctitudine, & quod multæ sint virgines, quæ tamen non sunt arctæ; sed qua-rum claustrum virginalè à quolibet viro propor-tionato & satis forti naturaliter potest referari; est id nequeat fieri à viro improporcionado & nimis debili. Porro ut sint arctæ exigitur, quod nequidem à viro proportionato, & satis forti nequeant cognosci, propter extraordinariam ar-ctitudinem, seu dispositionem claustris, ita ut de-fectus copulæ se teneat ex parte mulieris, & non ex parte viri. Hoc supposito

494. Virginitas distinguitur ab arctitu-dine.

Disputatur primò; an quando mulier est ar-cta, teneatur se reddere aptam, quando id potest fieri per artem humanam, sine periculo mortis. Conclusio affirmat, quando contraxit conscia suæ arctitudinis.

Probat: quia Matrimonium validum fuit: nam impotentia temporalis, præterquam ex de-fectu ætatis, non dirimit, ut patet ex supradictis. Hæc autem impotentia est solum temporalis, cum per remedium humanum absque periculo mortis possit tolli. Ergo illud remedium debet mulier tali casu perferre; quia vir jus habet, ut reddat se aptam, ne in perpetuum fraudetur jure suo, & mulier sibi ipsi debet imputare, quod sub-beat gravè incommodum; servit enim se ar-ctam, & ideo debuit à nuptijs abstinere, aut cer-re viro suam arctitudinem indicare, nisi vellet hujusmodi incommodum sustinere.

495. Probatur Conclusio.

Ad